

**Examensarbete, 15 hp, för
Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem
HT 2015**

Pedagogens vikt på sikt

Pedagogernas tankar kring leken på
fritidshemmet ur ett genusperspektiv

Madeleine Scharnell och Krister Stjernqvist

Sektionen för lärande och miljö

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare

Madeleine Scharnell och Krister Stjernqvist

Titel

Pedagogens vikt på sikt

Pedagogernas tankar kring leken på fritidshemmet ur ett genusperspektiv

Handledare

Kenny Schylander

Examinator/

Charlotte Tullgren

Abstract

Syftet med denna rapport är att studera leken på fritidshemmet ur ett genusperspektiv. Utgångspunkten är forskning kring genus i leken. I studien har tre fritidspedagoger intervjuats. I intervjuerna framgår att fritidspedagogerna uppfattar att eleverna fortfarande väljer könsbundna lekar men att det håller på att förändras och att eleverna allt oftare väljer utifrån det egna intresset. Pedagogerna i studien tycker att de kan se förändring av könsmönster och könsroller och att lekarna inte är så könsbundna som de varit tidigare.

Ämnesord/

Fritidshem, fri lek, fritidspedagog, genus, lek

Innehåll

1. Inledning	5
2. Syfte	7
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Definition på lek och fri lek	8
3.2 Leken	8
3.3 Pedagogens främjande.....	9
3.4 Genus.....	10
4. Teoretiskt perspektiv	13
5. Metod	15
5.1 Val av metod	15
5.2 Urval och undersökningsgrupp	16
5.3 Genomförande	16
5.4 Etiska ställningstagande	17
5.5 Metodkritik.....	18
6. Resultat och analys.....	19
6.1 Vårt material.....	19
6.1.1 Fri lek	19
6.1.2 Genus.....	19
6.2 Den fria leken	20
6.3 Elevernas val av lek ur ett genusperspektiv	21
6.4 Pedagogernas främjande av elevernas val av lek efter intresse och inte kön.....	22
6.5 Fördelar och nackdelar med gemensam lek	23
7. Diskussion.....	24
8. Sammanfattning	28

Referenslista	29
Bilagor	31

1. Inledning

Den här uppsatsen handlar om leken på fritidshemmet ur ett genusperspektiv. När vi varit ute i verksamheten har vi sett att flickor och pojkar ofta väljer traditionella könsbundna lekar, när de leker. Är elevernas val av lek efter det egna intresset? Den frågan väckte vår nyfikenhet till att vilja studera detta lite närmare. Därför har vi i vår studie valt att undersöka hur pedagogerna på fritidshemmet talar om elevernas lek ur ett genusperspektiv?

I Skolverkets allmänna råd (2014) står det att pedagogerna ska tillämpa ett normkritiskt arbetssätt, och arbeta aktivt för att motverka att eleverna gör traditionellt könsbundna val i olika aktiviteter.

I Nationalencyklopedin står det att man under lång tid intresserat sig för leken och dess betydelse för barns utveckling. Redan under antiken hade man funderingar kring lekens betydelse för unga människors lärande. Allt sedan dess har det forskats och gjorts experiment kring barns lek. Leken har ansetts vara en del av förberedelsen för vuxenlivet (Aronsson u.å). Knutsdotter Olofsson (2003) menar att barn leker relativt lika, oavsett kön, fram till treårsåldern då det manliga testosteronet ökar hos pojkar och de börjar leka vildare lekar.

Är det bara testosteronökningen som gör att leken börjar skilja sig åt vid den åldern?

Meningarna går isär och Wedin (2014) menar att olikheterna i leken beror på vuxna i barnens närhet och att det är deras syn på vad som anses kvinnligt och manligt, som är avgörande hur barn leker när de blir äldre.

Enligt Svaleryd (2010) sitter genus i våra huvud och hon menar att enligt modern genusforskning är könet konstruerat. Vilket innebär, att vill man ha en förändring så krävs det ett arbete kring jämställdhet och genustänkande hos pedagogerna. Detta för att eleverna på fritidshemmet ska ha möjlighet att prova och utveckla sina förmågor och intressen, utan att pedagoger vägleder eleverna till val utifrån stereotypa könsroller.

Svaleryd (2010) anser att en medveten genuspedagogik leder till positiva förändringar både för elever och pedagoger. Med medvetenhet menar Svaleryd (2010) att bli medveten om vilka föreställningar och förväntningar man har på de olika könen. Svaleryd (2010) anser vidare att

man ska arbeta genusmedvetet, med jämställdhet som målsättning. Hon menar även att vi har vuxit upp i ett samhälle där könsrollerna, medvetet eller omedvetet, ofta redan är förutbestämda. För att bryta detta krävs att pedagogerna blir medvetna om den egna synen på könsroller och värderingar. Vi tror att många pedagoger anser sig ha samma förhållningssätt gentemot båda könen, men när de tar sig tid att reflektera visar det sig ofta att, de egna värderingarna styr deras handlingar och förhållningssätt.

”Leken kan bidra till att skapa meningsfullhet för eleverna och den har en central plats i fritidshemmets verksamhet” (Allmänna råd, 2014, 34).

Vårt val av arbetsområde är grundat på att leken, enligt allmänna råd ska ha en betydande roll i fritidshemmets verksamhet och att det då är viktigt att man som pedagog blir medveten om elevernas val av lek. Vår förhoppning är att vår studie ska bidra till ett ökat arbete med en medveten genuspedagogik, ute på fritidshemmen, där leken på sikt väljs utifrån intresse och inte kön.

2. Syfte

Syftet med rapporten är att studera leken på fritidshemmet ur ett genusperspektiv.

De grundfrågor som vi utgår ifrån i vår studie är:

- Hur talar fritidspedagogerna om vad flickor och pojkar gör när de leker?
- Hur talar fritidspedagoger om elevernas lek ur ett genusperspektiv?
- Hur talar fritidspedagogerna om hur de uppmuntrar eleverna att välja lekar, utifrån intresse istället för könsbundna lekar?

3. Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången kommer vi redogöra för den litteratur vi läst om lek, genus och definiera begreppen. Har leken betydelse vid skapandet av könsroller?

3.1 Definition på lek och fri lek

Definitionen av lek är inte så självklar. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att ingen kan, på ett enkelt sätt, beskriva vad lek är och att definitionen därför inte är helt given. Hon menar även att leken skapas när barnen leker och att barnens lek kommer ur lust, kontakt och glädje, samt att den är frivillig. Lek är ett spännande fenomen som sätter en guldkant på livet för barnen menar Knutsdotter Olofsson (2003).

Lillemyr (1999) menar, även han, att det inte finns någon generell definition på lek. Han menar att lek kan ha olika funktioner för både barn och vuxna, vilket kan försvåra definitionen av vad lek är. Vidare menar Lillemyr (1999) är leken en typisk aktivitet hos barn, något lustbetonat som bidrar till glädje. Lek är en frivillig aktivitet som barnen själva väljer att delta i. Han menar att den fria leken är den lek som tilltalar barnen mest.

Cristian Eidevald (2009, 96) som forskat mycket om lek benämner fri lek så här:

En teoretisk förståelse av ”fri lek” i svensk förskola, det vill säga hur mening skapas kring denna specifika pedagogiska aktivitet och hur den förväntas utföras, är att den är ”fri” när barnen konstruerar den själva.

3.2 Leken

Det viktiga är att leken sker på barnens villkor. I Allmänna råd (2014) beskrivs personalens roll, bland annat, som observatörer som har till uppgift att minimera sådant som stör, eller att stödja elever att komma in i leken, och ibland att tillföra något nytt i leken i syfte att utveckla den. Enligt Knutsdotter Olofsson (2003) sker det en förändring i pojkars respektive flickors lek efter treårsåldern. Hon menar att pojkar börjar leka mer krigslekar och att jaga varandra med skrik och kämpande som inslag, för att produktionen av det manliga könshormonet testosteron tilltar. Flickor däremot fortsätter att leka mer vardagsliknande lekar som är mer av omvårdande karaktär. Hon påpekar även att det kan bero på att pojkar söker en annan förebild än mamma eller förskolefröknarna. Vår tolkning av detta är att med fler manliga pedagoger i verksamheten hade möjligheterna varit större att bemöta barnens olika behov.

I dagens fritidshem är den fria leken en del av verksamheten och det tar man fasta på i Allmänna råd (2014). I leken kan eleverna, bland annat, bearbeta intryck, utveckla fantasi och kreativitet, samt utveckla sin samarbets- och kommunikationsförmåga. Detta innebär dock inte att leken måste vara fri från vuxna.

3.3 Pedagogens främjande

Lindqvist (1996) anser att leken är ett aktivt möte mellan barnens inre känslor och tankar, och den yttre verkligheten. Lindqvist påpekar också att den vuxna har en stor roll inom leken, de måste uppmuntra barnen att leka. Hon anser även att pedagogens närvaro skapar stor lekro för barnen, vilket är till stor fördel för barnen.

Vidare menar hon att leken på fritidshemmet är viktig och pedagogerna måste bygga upp olika lek miljöer för att bryta de traditionella rollerna som annars uppstår. Detta kan göras genom att skapa miljöer där lek miljön är neutral, det vill säga, att undvika att ha typiska flick- respektive pojkhörnor. Detta kan tolkas att eftersom inte alla pedagoger har det synsättet eller den kunskapen, är det viktigt att ta hänsyn till detta i sin planering. Detta för att få ett gemensamt förhållningssätt på hela fritidshemmet. Det är viktigt att skapa en inspirerande lek miljö på fritidshemmet, som får elever att välja utifrån det egna intresset. Det innebär att elever får en större möjlighet att konstruera leken efter sitt eget behov. Men detta är något som måste förankras hos rektor eller annan ansvarig personal. För även om riktlinjer finns för vilket förhållningssätt som ska råda, tror vi att det är rektor som måste se till att personalen på fritidshemmet får rätt förutsättningar för att kunna utföra sina uppdrag.

"Det är viktigt att ge alla elever oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck lika stort utrymme i verksamheten samt att tillämpa ett normkritiskt arbetssätt när det gäller alla diskrimineringsgrunder"(Allmänna Råd 2014, 33).

Vår tolkning av detta är att på fritidshemmen kan pedagogerna stimulera elever att utveckla nya förmågor och till aktiviteter som är könsöverskridande, möjligheten ökar då att flickor och pojkar väljer efter intresse och inte kön. Det krävs pedagoger som är medvetna om detta, och aktivt arbetar normkritiskt, för att öka möjligheterna till att eleverna väljer efter intresse och inte kön.

Hellman (2010) har själv arbetat som förskolepedagog och har i sin avhandling undersökt hur kön skapats bland yngre barn på förskolan. För barnen själva har kön väldigt liten betydelse, däremot förhåller de sig till vuxenvärldens markörer för kön. Därför påpekar hon att pedagoger måste fundera över hur åldersbeteckningar och könsneutrala begrepp används. Genom att berömma vissa handlingar med att säga: "Sluta gnälla, var en stor pojke nu" eller "Duktig pojke" ger dessa handlingar barnen en enorm status till att nå upp till en position som stor, att bli stor innebär att leva upp till förväntande könsmonster. Hellman menar med detta att barn lär sig att i vardagen uppföra sig som flickor och pojkar och pedagogernas förhållningssätt kan antingen förstärka normen att vara pojke och flicka eller neutralisera den.

3.4 Genus

Genus kommer från det engelska ordet *gender* och betecknar det sociala och kulturella könet. Kunskapen om hur normer kring kön skapas, får vi från genusteori och genusforskning. Genusforskning beskriver och ifrågasätter de ordningar som finns mellan kvinnligt och manligt det vill säga, vad som dominerar och vad som underordnas.

Wedin (2014) betonar att begreppet genus betecknar det sociala könet, det vill säga, de föreställningar om manligt och kvinnligt som finns i samhället. Wedin (2014) menar även att genus inte är statiskt, utan våra föreställningar om kvinnligt och manligt förändras i takt med att samhället runt omkring oss förändras. Det ser därför olika ut i olika kulturer, tidsepoker och i olika delar av världen.

Forskaren Cristian Eidevald (2009) har tre olika sätt att problematisera kön:

1. Kön är biologiskt givet och genus ses som en social effekt av de biologiska olikheterna. Forskning kring detta handlar ofta om biologiska skillnader och dess betydelse.
2. Kön är något biologiskt men genus är socialt konstruerat, kvinnligt och manligt kan man kalla för det sociala könet. Här är det inte könet i sig som ger sociala konsekvenser, utan det är genus som gör det. Kring detta studeras hur föreställningar om kvinnligt och manligt påverkar vårt beteende mot varandra och vilka förväntningar vi har på varandra samt hur dessa förväntningar ger konsekvenser.
3. Eftersom det inte går att fastställa någon tydlig skiljelinje mellan vad som är naturligt från födseln och vad som är skapat genom socialisation är både kön och genus sociala konstruktioner.

Eidevald (2009) har genom filmade observationer på förskolor sett ett tydligt mönster att flickor och pojkar bemöts på olika sätt och uppmuntras till olika aktiviteter och beteende. I de olika situationerna han filmat kan man utläsa olika förhållningssätt hos pedagogerna, beroende på om de anser att "vi föds till flickor och pojkar" eller om "vi görs till flickor och pojkar". Han menar också att det inte bara är könet som avgör hur ett barn blir bemött, utan även vilken position man har inom det egna könet. Eidevald anser att barnen lär sig tidigt i förskolan vad som förväntas av dem och då är risken att barnen tar för givet att det finns olika regler för flickor och pojkar. Eidevald förklarar att många förskolor, skolor och fritidshem är medvetna om jämställdhetsproblematiken, men han anser att det finns könsblindhet bland pedagogerna. Med könsblindhet menar Eidevald att pedagogerna anser sig ha samma förhållningssätt gentemot både pojkar och flickor, men att det i realiteten inte förhåller sig så. Han tar även upp att det är svårt som pedagog att upptäcka att det råder olika villkor för flickor och pojkar, eftersom man själv är med och skapar dem. Eidevald skriver att, om man som pedagog inte är medveten om problemet, blir det svårt att arbeta för en förändring i verksamheten.

Olausson (2012) har tydligt i sina observationer sett hur barnen gör kön på olika sätt. Hon beskriver i sin avhandling att det inte finns något "naturligt" med att vara kvinna eller man, flicka eller pojke, utan att det är den egna föreställningen som bidrar till den sociala konstruktionen av kön. I sina observationer av barnens lek har hon observerat hur flickor och pojkar förväntas bete sig på olika sätt, men hon hörde aldrig några barn uttrycka sig verbalt att det fanns skillnader mellan pojk- och flicklek. Vidare menar hon att lekarna däremot innehöll stereotypa uppfattningar hos barnen om kön och könsmönster. Detta såg hon tydligt i leken där barnen valde vad som anses vara stereotypa könsmönster i samhället. Alla barn har en kulturell bakgrund som de hämtar sina idéer från och Olausson menar att pedagogerna bör reflektera över vad den fria leken innehåller och betyder, för att kunna bemöta barnens olika uppfattningar.

De flesta forskare och författare är överens om att det är svårt att skilja på vad som är biologiskt betingat, och vad som formas av samhället vi lever i när man tittar på vad som anses kvinnligt eller manligt. Enligt Henkel (2006) är det mer problematiskt för män att kliva ner i hierarkin i genusordningen än det är för kvinnor, eftersom det kan få negativa effekter för dem. Kvinnor däremot har lättare att acceptera en förändring i sin roll.

Öhman (1999) skriver i en artikel om olikheterna mellan pojkars och flickors lek. Hon menar att olikheterna kan vara tydliga eller hårfina, de kan göra så att barnen får mer erfarenheter men de kan även kvarhålla stereotypa könsroller och begränsa barnen i deras möjligheter till variation i leken. Detta beror på hur pedagogerna ser på den pedagogiska miljön och vilken barnsyn de har. Genom att som vuxen ha en mer öppen och tolerant syn på pojkleken, trots att den kan vara lite mer högljudd, kan även flickor våga ta för sig och utvecklas mer jämlikt med pojkarna. De kan våga ta plats, synas och delta i de vilda lekarna, utan att behöva falla in i könsmönstret, flick- och pojklekar.

Regeringskansliet (2006) menar att, genom att studera genusteori kan vi bli medvetna om hur vi bemöter flickor och pojkar och därmed kan vi bemöta dem likadant oavsett kön. Alla oavsett kön har rätt att bli bemötta och behandlade som de individer de är och inte utifrån sin könstillhörighet. Detta är en demokratisk rättighet som gäller alla människor.

Paulsson & Öhman (1999) skriver att leken är ett naturligt sätt att prova olika identiteter och att barnen även söker bekräftelse i leken. De menar att i en miljö som är trygg och accepterande vågar barnen prova många olika roller i lekarna. Därför är kunskap och förståelse kring meningen i pojkar respektive flickors lek en förutsättning för att förskolan ska kunna bidra till förändringar i samhället angående könsroller. Paulsson & Öhman tar även upp genusperspektivet. De skriver att socialisation avgör vad vi upplever som kvinnligt respektive manligt. Med socialisation menas hur individen förenar normer, regler, värderingar och beteendemönster som finns runt omkring i samhället, skriver författarna. De skriver vidare att könsrollerna är de egenskaper och uppgifter som samhället bestämt att kvinnor respektive män ska ha, medan könsidentitet handlar om den medvetenhet om att vara kvinna eller man som vi har tagit till oss. Författarna menar att det lilla barnets könsroll och könsidentitet förenas efterhand, eftersom barnet kommer att bete sig på ett sätt som passar könsrollen och då blir könsidentiteten bekräftad.

4. Teoretiskt perspektiv

I vår studie har vi valt att titta på leken ur ett genusperspektiv. Vår utgångspunkt har varit forskare som forskat kring genus. Vi har valt att beskriva Hirdmans (2001) teori om ämnet genus och därefter belysa Connell & Pearse (2015) teorier kring genus.

Enligt Hirdman (2001) är genus ett ord som vi ska förstå och använda samt se begreppet, så som vi inte sett det tidigare. Vidare menar hon att vi genom denna förståelse ska se och förstå hur människor påverkas av samhället och formas till man och kvinna.

Hirdman (2001) kallar de oskrivna reglerna för könen, som finns ute i samhället, för ett genuskontrakt. Detta kontrakt är inte synligt. Detta är en föreställning som man ärver för vad som i ett samhälle, anses vara kvinnors respektive mäns sysslor, position med mera. Vi är alla med och skapar en genusordning, för det mesta helt omedvetet. Det upplevs som "normalt" för oss att det ska vara så. Vår uppfostran speglar våra värderingar och samhället spelar också en stor roll i vår syn på kvinnligt och manligt. Enligt Hirdman (2001) gör dessa värderingar att vi bibehåller ett könsmonster som ligger långt tillbaka i tiden och underförstått för vi detta monster vidare utan att tänka på det. Det osynliga genuskontraktet speglar sig i vilka stereotypa könsroller som tillskrivs individen, beroende på om hen är kvinna eller en man.

Hirdman (2001) menar vidare att de värderingar och mönster som finns i samhället kan ha påverkan på pedagoger i skolan och fritidshem.

I sin forskning om genusordning förklarar Hirdman vidare hur vi skapar osynliga regler och normer. Genusordningen sker efter två principer, och i dessa beskriver hon vad som anses vara manligt och kvinnligt.

Princip 1. Manligt och kvinnligt hålls isär.

Den första principen är att vi ser det manliga och kvinnliga som varandras motsatser, så kallat dikotomier, med det menas att vi tillskriver flickor och pojkar motsatta egenskaper, intressen och beteenden. Vi talar om "bråkiga pojkar och tysta flickor", flickleksaker och pojkleksaker, med mera

Princip 2. Det manliga värderas högre än det kvinnliga.

Det män är och gör, är mer värt än det som kvinnor är och gör. Det värderas till exempel högre för en flicka att kallas "pojkflicka" än för en pojke att kallas "flickaktig". Det män gör tenderar att tillskrivas ett högre värde.

Enligt Connell & Pearse (2015) råder det ett genusmönster i samhället som vi lätt kan ta till oss. De menar att, det finns något i det de kallar reproduktiv arena som gör att vi anpassar vårt beteende utifrån vårt kön.

Eftersom det i forskningen visar sig att det många gånger är större skillnader män emellan och kvinnor emellan, än män och kvinnor, menar Connell & Pearse vidare att det inte bör finnas några hinder för oss att förändra våra genusmönster. Att bryta genusmönster har enligt Connell & Pearse skett tidigare, vilket är ett bevis på att genusmönster inte är statiska, utan de går att bryta och de är även olika beroende av plats under samma tid.

Genom att ta del av både Connells & Pearse (2015) och Hirdmans (2001) genusteorier kan vi få en förståelse av varför det är som det är ute i samhället. I dagens Sverige finns inget som tyder på att det råder någon förändringstendens i genusordningen, men båda författarna är överens om att genusordningen går att förändra. Connell & Pearse (2015) tycker att det är tillsynes mycket svårt att förändra genusordningen, eftersom den är socialt betingad och individen påverkas av det som råder ute i samhället. Vår uppfattning om kön och genus, då vi studerat forskning, är att det ses som två begrepp som inte går att separera. Vilka vi utvecklas till, tycks påverkas av naturen och kulturen.

Som vi tidigare nämnt är vårt syfte att studera leken ur ett genusperspektiv. De grundfrågor som vi utgått ifrån i vår studie är:

Hur talar fritidspedagogerna om vad flickor och pojkar gör när de leker?

Hur talar fritidspedagoger om elevernas lek ur ett genusperspektiv?

Hur talar fritidspedagogerna om hur de uppmuntrar eleverna att välja lekar, utifrån intresse istället för könsbundna lekar?

5. Metod

I detta avsnitt kommer vi att redovisa våra val av metod och vårt tillvägagångssätt. Vi kommer att beskriva val av metod, urval och undersökningsgrupp, genomförande, vårt etiska ställningstagande samt metodkritik.

5.1 Val av metod

Vi valde att använda intervjuer med pedagogerna som metod i vår studie. För intervjuerna valde vi att använda oss av kvalitativa metoder, eftersom vi ville ha möjlighet att göra förändringar i vårt upplägg om så behövdes. Fördelen med kvalitativa metoder är enligt Björndal (2013) att man får en större flexibilitet i varje enskild undersökningsenhet. Denna metod ger även en djupare förståelse för den problemställning man arbetar med.

För våra intervjuer valde vi semistrukturerade intervjuer, där vi hade förberett ett antal frågor som en grund att utgå ifrån. Genom detta val ville vi ha möjlighet att ha en struktur samtidigt som det skulle finnas utrymme för att ställa våra frågor i den ordning de passade bäst. Enligt Björndal (2013) blir denna form av intervju mer strukturerad än en samtalsintervju som är mer av informell karaktär. Den semistrukturerade intervjun har en hög grad av flexibilitet där den som intervjuar kan ändra frågornas följd utifrån svaren. Fallgröparna enligt Björndal (2013) är att den insamlade data från en person kan vara svårt att jämföra med en annan.

För att registrera intervjuerna använde vi oss av ljudinspelning i stället för anteckningar med papper och penna. Detta val gjorde vi för att vi skulle ha möjlighet att koncentrera oss helt och hållet åt själva intervjun. Enligt Björndal (2013) är inspelning av intervjuer ett bra hjälpmedel, på så sätt blir intervjuerna mer fullständiga och noggranna. Han menar även att den som intervjuar är mer närvarande i samtalet, istället för att vara upptagen med papper och penna. En nackdel med ljudinspelning kan enligt Björndal (2013) vara att den som blir intervjuad kan uppleva ljudinspelningen som mer hotfull än vid en intervju där man för anteckningar.

När vi valde vilken form av observation som vi skulle tillämpa, stod det mellan den deltagande observationen eller att bara fokusera på själva observationen. Vi valde observation av första ordningen det vill säga att vi hade observationen som vår primära uppgift. Valet av denna observationsform berodde på att vi ville ha möjlighet att ha fokus på det vi skulle observera.

Enligt Björndal (2013) bidrar denna typ av observation till att säkerställa en högre kvalitet, där observatören inte behöver dela sin uppmärksamhet mellan olika uppgifter.

Fördelarna med detta val av observation är att man som observatör ska kunna föra anteckningar under den pedagogiska situation som observeras. Enligt Björndal (2013) är det viktigt att använda sig av stödord och förkortningar i sin registrering, där substantiv och verb bör prioriteras på så sätt blir det lättare att sammanställa observationen efteråt. Nackdelarna med anteckningar, som vi ser det, är att vi endast har det valda tillfället att registrera vad som sker, och då är risken att man missar viktiga situationer. När vi genomfört observationerna, insåg vi att det inte fanns någon relevans med både intervjuer och observationer i förhållande till vårt syfte.

5.2 Urval och undersökningsgrupp

I vårt urval av respondenter utgick vi från ett subjektivt urval som innebar att de fritidspedagoger vi valde ut hade relevans för vår undersökning (Denscombe, 2009). Fritidspedagogerna vi intervjuade skulle ha formell utbildning, för att deras kompetens kunde bidra till likvärdighet i vår undersökning. I valet av fritidshem använde vi oss av bekvämlighetsurvalet, eftersom våra möjligheter var begränsade tidsmässigt (Denscombe, 2009). Vi valde ut en fritidspedagog på var och en av våra praktikplatser, samt den tredje fritidspedagogen på ett närbeläget fritidshem. Alla vi intervjuade har fått fingerade namn, för att de på så sätt inte ska kunna bli identifierade.

Benny: Arbetar på ett fritidshem där eleverna är mellan 6 – 12 år.
Han har varit verksam fritidspedagog i drygt 11 år.

Iris: Arbetar på ett fritidshem där eleverna är mellan 6 – 8 år.
Hon har varit verksam fritidspedagog i drygt 25 år.

Lisa: Arbetar på ett fritidshem där eleverna är mellan 6 – 9 år.
Hon har varit verksam fritidspedagog i 13år.

5.3 Genomförande

Vi började med att kontakta fritidspedagogerna på respektive fritidshem per telefon, för att bestämma en tid för ett personligt möte. Detta gjorde vi för att skapa en god relation före intervjuerna och för att informera om syftet med vårt arbete. I diskussionen tog vi även upp val

av plats för själva intervjun. Vårt förslag var att fritidspedagogerna skulle boka en plats som kändes trygg för dem, och där vi kunde sitta utan att bli avbrutna. Vi valde även att informera dem skriftligt om att vi ville använda oss av ljudinspelning under intervjuerna, för att vi senare skulle ha möjlighet att lyssna på dessa upprepade gånger. Både muntligt och skriftligt fick pedagogerna information om att de kunde avbryta sin medverkan när helst de önskade.

Intervjuerna spelade vi in med våra mobiltelefoner och vi inledde med att informera dem om att det var tillåtet att avbryta intervjun om så önskades, eller att vi kunde avbryta inspelningen om de kände behov av detta. Under våra tre intervjuer använde vi samma frågor till alla intervjuade pedagoger, för att få ett likvärdigt utgångsläge till bearbetning av data. De inspelade intervjuerna bearbetade vi genom att transkribera och analysera dem. När detta var gjort bestämde vi oss för att försöka hitta ett mönster i intervjuerna genom att använda oss av färgkodning av pedagogernas svar. Detta gjorde vi för att få en helhet över materialet, men också för att vi tydligare skulle kunna se likheter och skillnader i pedagogernas svar.

Av praktiska skäl valde vi att göra både intervjuer och observationer på samma fritidshem. Innan vi genomförde våra observationer på de tre olika fritidshemmen, där vi intervjuat fritidspedagogerna, valde vi att skicka ett informationsbrev till de berörda elevernas föräldrar. Detta för att få ett godkännande till observationerna av deras barn. Eleverna blev också informerade om vår studie innan vi utförde våra observationer. De fick även information om syftet med våra observationer.

Varje observationstillfälle var ungefär 2 timmar långt och vi observerade eleverna i olika miljöer på fritidshemmen. Vi förde anteckningar under våra observationer, där vi använde oss av stödord och förkortningar för att registrera det vi iakttog. Direkt efter observationerna sammanställde vi det vi registrerat för att inte glömma det vi antecknat.

5.4 Etiska ställningstagande

I vårt arbete med studierna har vi genomgående haft de fyra huvudkraven för forskningsetiska principer i åtanke (Vetenskapsrådet 2002). Informationskravet och samtyckeskravet följde vi genom att informera pedagogerna vi skulle intervjuas om studiens syfte, samt i ett informationsbrev till dem förklara vilka villkor som gällde för dem, och att deras deltagande var frivillig (bilaga 1). De kunde när som helst avbryta sitt deltagande om de så önskade. Vi

valde även att skicka ett informationsbrev till alla föräldrar som hade barn på fritidshemmet och informera dem om syftet med våra observationer (bilaga 2). Genom dessa informationsbrev kunde vi inhämta alla deltagares samtycke. Vi valde att använda oss av fingerade namn, eftersom det enligt konfidentialitetskravet inte ska gå att identifiera de som deltar i studien eller deras uttalanden. Detta var något vi informerade fritidspedagogerna ytterligare en gång innan vi påbörjade våra intervjuer. Pedagogerna fick även information om att det insamlade materialet inte skulle användas för kommersiellt bruk eller icke-vetenskapliga syften enligt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). Alla pedagoger fick även information om att de skulle få ta del av den text som hörde samman med deras intervju så att de kunde godkänna att den överensstämde med vad de sagt i intervjun.

5.5 Metodkritik

Sett till syfte med studien valde vi att använda oss kvalitativa intervjuer av fritidspedagoger och observationer av elever som metod. När vi genomfört intervjuer och observationer insåg vi att observationerna inte hade någon relevans i förhållande till vårt syfte. Vi valde att enbart fokusera på intervjuerna av de tre fritidspedagogerna. Med facit i hand skulle vi ha intervjuat fler pedagoger för att styrka relevansen i resultatet i förhållande till studiens syfte.

6. Resultat och analys

Nedan presenterar vi först en sammanfattning av vårt insamlade material. Detta för att ge en överblick av materialet. Sedan redovisar vi resultat och analys av intervjuerna. Resultat och analys har delats in i fyra kategorier enligt följande: den fria leken, elevernas val av lek ur ett genusperspektiv, pedagogernas främjande av elevernas val av lek efter intresse och inte kön och fördelar och nackdelar med gemensam lek.

Under varje kategori presenterar vi först vårt resultat och sedan följer en analys av resultatet.

6.1 Vårt material

6.1.1 Fri lek

Alla tre pedagoger är överens om att fri lek är elevernas egen tid. De ska själva bestämma vad de vill göra på den tiden. Alla tre pedagogerna menar att alla elever väljer helt efter intresse när de har fri lek. En av pedagogerna anser att eleverna väljer helt villkorslöst så länge de följer de oskrivna reglerna i leken. En annan pedagog menar att fri lek är väldigt betydelsefull för eleverna, och är oerhört viktig för verksamheten. Hen anser även att den borde uppmärksammas mer än vad den gör idag. Två av pedagogerna anser det vara viktigt med fri lek, för att det är där eleverna tränar den sociala förmågan och samarbetsförmågan. En av pedagogerna ser den fria leken som ett verktyg för eleverna att träna sig för vuxenlivet.

6.1.2 Genus

För två av pedagogerna betyder genus könsroller, och den tredje pedagogen tycker att genus är pojkar och flickor. En av pedagogerna ser ett könsbundet mönster i vad eleverna väljer för lekar, samtidigt som hen inte anser att det är något annat än intresse som styr elevernas val. En annan pedagog menar att flickor väljer lugnare lekar i till exempel dockrummet, medan pojkar vill ha mer utlopp för sitt rörelsebehov och vill springa, spela fotboll eller bygga. Hen menar även att beteendet många gånger är inrutat och könsbundet och att det därför är svårt för pedagogerna att ändra på det.

En av pedagogerna menar att hen i sin utbildning ofta fick höra att flickor är och pojkar gör. Det vill säga, flickor är något i leken, medan pojkarna gör något i leken, men hen tycker att det numera är svårare att definiera elevernas lek på det sättet, eftersom elevernas val idag oftare görs utifrån intresse. En av de andra pedagogerna tycker inte alls att dagens elever väljer traditionellt könsbundna lekar, utan menar att eleverna väljer helt och fullt utifrån det egna

intresset. Den tredje pedagogen ser fortfarande att eleverna väljer könsbundna lekar även om hen kan se en liten förändring de senaste åren. Hen menar att det är framförallt flickorna som idag tar för sig mer och väljer mer fartfyllda lekar. Hen menar även att man som pedagog hela tiden försöker tänka på elevernas val och att man har en vilja till att utveckla verksamheten till att få eleverna att välja utifrån intresse och inte kön.

Alla tre pedagoger ser i stort sätt endast fördelar med att pojkar och flickor leker tillsammans. De stora fördelarna, anser en av pedagogerna, är att eleverna ser varandras olikheter i sättet att leka, beroende på om man är pojke eller flicka, och att de då kan dra nytta av att man är olika. En av de andra pedagogerna ser flickor och pojkars gemensamma lekar som ett sätt att överbrygga de stereotypa könsrollerna. På frågan, vilka fördelar respektive nackdelar det finns i att flickor och pojkar leker tillsammans, svarar den tredje pedagogen att eleverna, genom att leka könsöverskridande, kan träna sin sociala förmåga. Speciellt om de inte har syskon eller andra släktingar av det andra könet, som de kan leka med på sin fritid.

Två av pedagogerna försöker på olika sätt påverka eleverna till att välja lek efter intresse, och inte efter kön. De använder olika metoder för att få eleverna nyfikna. En av dessa två pedagoger väljer även att själv gå in i leken och fungera som en god förebild. Den andre pedagogen försöker att ha i åtanke hur hen förmedlar leken till eleverna, så att eleverna ska få en positiv bild av leken och vill delta i den. Den tredje pedagogen menar på att hen inte lägger sig i elevernas val. Hen menar att de flesta av aktiviteterna inte är könsbundna i hens ögon så det finns ingen anledning att lägga sig i eftersom eleverna väljer lek utifrån det egna intresset. Två av pedagogerna menar att de ofta försöker få eleverna att prova på något nytt om de ser att de är nyfikna och verkar vilja prova på det. En av pedagogerna ser att det ibland kan vara svårt att övertyga speciellt pojkar att prova på någon så kallat ”tjejlek”, eftersom det antingen hemifrån eller bland kamraterna anses flickaktigt och något som inte killar borde ägna sig åt.

6.2 Den fria leken

Pedagogerna är överens om att eleverna väljer lekar, i den fria leken, utifrån intresse och att det är helt och hållet på elevernas villkor. Leken och då framför allt den fria leken anser pedagogerna vara en viktig del i barnens utveckling, som borde uppmärksammas mer.

Benny: Att barnen får leka villkorslöst utefter egen vilja.....

Lisa: Fri lek då tänker jag att barnen väljer själva utifrån deras erfarenheter, vad de vill göra...fri lek det betyder jättemycket och är oerhört viktigt och borde uppmärksammas mer egentligen, än vad den gör.

Iris: Barnen väljer själva vad de vill göra på sin fria tid.

En uppfattning hos pedagogerna är att eleverna genom leken lär sig inför vuxenlivet.

Lisa: Man lär sig hur man gör i vuxenvärlden framöver så det är en väldigt viktig bit i vår verksamhet.

Analys

Pedagogerna anser att när eleverna själva väljer lekar så väljer de utifrån det egna intresset och den fria leken ska vara på elevernas egna villkor. De ser även leken som en viktig del i elevernas utveckling för en framtida vuxenroll. Leken ska enligt pedagogerna leda till ett lärande och borde därför uppmärksammas mer på fritidshemmet.

6.3 Elevernas val av lek ur ett genusperspektiv

De könsbundna lekarna är fortfarande synliga i verksamheten även om pedagogerna anser att det blivit förändring på detta de senaste åren. De ser ett mönster i val av lek utifrån kön. Pojkarna väljer ofta aktiva lekar medan flickor väljer mer lugna lekar.

Benny: På lärarhögskolan fick man alltid höra detta här att flickor är och pojkar gör.

Lisa: ... flickor att de kanske väljer lugnare i dockrummet och leker och pysslar och pojkar har mer utlopp för sin motorik, eller vad man ska säga, grovmotorik och vill springa, spela fotboll och bygga.

Iris: Det finns en del mönster utifrån vad barnen väljer utefter deras kön...

Det börjar enligt pedagogerna att luckras upp och eleverna väljer allt mer efter eget intresse, och de könsbundna lekarna är inte lika dominerande idag som de varit tidigare.

Benny: ...blandningen har blivit större det blir mer och mer att flickor är med i göralekarna och pojkarna är i lekarna.

Lisa: Jag har ändå sett en liten förändring de senaste åren att flickor är mer aktiva på ett annat vis än de var förr så där har det hänt lite...

Iris: Idag väljer både pojkar och flickor bygglekar. Det finns heller inte ett mönster i att flickor skulle välja mer att vara i temarummet än pojkar eftersom de har inrett detta som ett kök.

Analys

Vår tolkning är att de könsbundna lekarna fortfarande är de mest dominerande i verksamheten. Fortfarande väljer flickor och pojkar könsstereotypa lekar och detta kan bero på vilka värderingar eleverna har med sig i hemifrån. Pedagogerna ser dock en viss förändring av elevernas val av lekar, där intresset går före de traditionella könsbundna valen. Framför allt ser de ett mönster i att flickorna oftare vågar ta för sig mer och väljer de mer aktiva lekarna. Pedagogerna ser också att pojkarna väljer mer lugna lekar som för det mesta väljs av flickor.

Alla pedagoger anser att eleverna idag oftare väljer lek efter intresse och mindre könsbundet än vad som var fallet för bara några år sedan. Detta tolkar vi som att det möjligtvis är på väg att ske en förändring i Hirdmans genusordning vilket innebär att eleverna inte följer det som anses vara stereotypa pojklekar eller flicklekar.

6.4 Pedagogernas främjande av elevernas val av lek efter intresse och inte kön

Pedagogerna försöker på olika sätt påverka eleverna till att välja lek efter intresse, och inte efter kön. De använder olika metoder för att få eleverna nyfikna. Pedagogerna väljer antingen att själva delta i leken eller att ha i åtanke hur de förmedlar leken till eleverna, så att eleverna ska få en positiv bild av leken och vilja delta.

Benny: Ja alltså, om det är några tjejer som leker i köket vilket jag kan se som en stereotypisk tjejlek, om man kan kalla det så, och det kommer en kille och vill vara med, så säger jag till tjejerna att han vill vara med.

Lisa: Vi försöker få barnen att prova på något nytt. Vi försöker tänka på hur vi förmedlar det till barnen, att vi pedagoger ska förmedla det på ett positivt och bra sätt för både flickor och pojkar.

Iris: Ja, jag vet inte om jag lägger mig i så mycket egentligen. Jag kan alltid uppmuntra barnen till att prova nya saker.

Att själv delta i leken, kan enligt en av pedagogerna vara ett sätt att visa att man kan välja lek och en roll i leken utifrån intresse och inte kön. Genom att vara en förebild kan eleverna vilja prova på en roll som inte är könsbunden.

Benny: Ja jag skulle själv kunna gå med i en lek som anses som en traditionellt könsbunden lek.....att vara en förebild med att gå in och visa det tydligt så att de ser det och förstår att det är accepterat.

Analys

Vi kan se att alla pedagoger arbetar mer eller mindre aktivt med att främja leken sett ur ett genusperspektiv. De vill alla att valet av lek ska vara utifrån intresse och inte kön. En del pedagoger deltar själva för att eleverna ska få ett konkret exempel på att man kan delta i leken och där vara vem man vill oavsett kön. Pedagogerna vill vara goda förebilder och uppmuntra eleverna att välja efter intresse och främja en könsneutral lek. Vår tolkning av pedagogernas svar, är att de vill bidra till att bryta det Hirdman kallar för genuskontrakt. Genom pedagogernas agerande tror vi att detta kan bidra till en förändring i genusordningen på sikt.

6.5 Fördelar och nackdelar med gemensam lek

Det finns enligt pedagogerna nästan bara fördelar att flickor och pojkar leker tillsammans. De ser det som ett sätt att överbygga könsrollerna. Det är också ett sätt för eleverna att kunna se varandras olikheter och på så sätt lära av varandra. De könsbundna rollerna kan då förändras på sikt. Några direkta nackdelar fanns inte enligt pedagogerna. Faran kunde enligt dem vara, att eleverna deltog i någon lek mot sin vilja.

Benny: Att flickor och pojkar leker tillsammans har jag svårt att se någon nackdel med, det kan jag inte säga att jag ser. Fördelarna är väl att man överbygger de här könsrollerna som har funnits långt tillbaka och att de suddas ut mer och mer.

Lisa: Fördelar är att de ju ser varandras olikheter och kan ta nytta av det att man är olika, men kan ändå göra saker tillsammans. ...nackdelar kan vara att pojkar kanske känner sig tvingade till något de inte vill, eller samma med flickor de vill kanske inte spela fotboll men gör det ändå för de vill vara med, så att säga. Ja, jag ser mest fördelar med det egentligen än nackdelar, att de leker blandat.

Iris: Fördelar finns hur många som helst. ...nackdelen kan vara att vissa barn inte är vana att leka med barn av det andra könet, speciellt om de är ensam barn eller inte har några släktingar av motsatt kön. Jag tror att det är mest pojkar som har svårigheter med detta.

Analys

Alla pedagoger är överens om att det nästan bara finns fördelar med att eleverna leker över könsgränserna. De blir då medvetna om varandras olikheter och det finns då en möjlighet att överbygga stereotypa könsroller i leken. Det finns enligt pedagogerna en risk att eleverna deltar i lekar de egentligen inte är intresserade av, bara för att få lov att vara med i leken. De ser även att en del elever, som inte har syskon eller släkt av motsatt kön, har svårare att leka med det motsatta könet. De som enligt pedagogerna verkar ha svårast för detta är pojkarna. Vår tolkning av detta är att det kanske är extra viktigt att pedagogerna i dessa fall försöker bryta det som Hirdman kallar för det osynliga genuskontraktet, och att de försöker arbeta normkritiskt mot rådande genusordning som finns ute i samhället.

7. Diskussion

I allmänna råd (2014) menar man att leken på fritidshemmet, har en central roll i verksamheten. Enligt Lindqvist (1996) är leken viktig och pedagogerna har en viktig roll i den, och bör uppmuntra barnen att leka. Även de pedagoger vi intervjuat ansåg att leken, och speciellt den fria leken, är ett viktigt inslag på fritidshemmet. Vi samtycker med dem, och ser den fria leken som ett medel för eleverna att hitta lekar som intresserar dem och stimulerar deras intresse. På fritidshemmet är det viktigt att pedagoger är överens om vad den fria leken är och hur den ska bedrivas, så att detta kan leda till att eleverna så ofta som möjligt väljer lek efter intresse och inte kön. Olausson (2012) anser att ju mer pedagogerna blir medvetna om vad den fria leken har för betydelse och innehåll, desto mer kan man bemöta eleverna efter deras intresse.

Fritidspedagogerna i våra intervjuer var överens om att eleverna väljer lekar utifrån intresse, och att leken helt och hållet är på eleverna villkor. Stämmer det eller är det pedagogernas tolkning av elevernas val av lek? En av pedagogerna tyckte att eleverna på hans fritidshem i stort sett alltid valde lek efter intresse och inte kön. Kanske har man på just detta fritidshem kommit längre i sitt jämställdhetsarbete än på de andra två, eller är det kanske så att hen utgår ifrån att eleverna väljer lek efter intresse?

Alla tre fritidspedagoger, som deltog i vår studie, ansåg att könsbundna lekar fortfarande finns kvar, men fritidspedagogerna tyckte att de kunde se en förändring i lekarna där eleverna idag oftare väljer lekar utifrån eget intresse och mindre traditionellt könsbundna lekar. Det ser vi som ett framsteg på ett positivt sätt. Wedin (2014) menar att genus betecknar det sociala könet det vill säga, de föreställningar om manligt och kvinnligt som finns i samhället. Vidare menar hon att genus inte är statiskt, utan våra föreställningar förändras i takt med att samhället runt omkring oss förändras. Detta var något som även de intervjuade fritidspedagogerna ansåg. De såg en förändring i både hur flickor och pojkar leker idag jämfört med hur det sett ut tidigare, och även vilka lekar de valde. Eftersom leken har en central roll i fritidshemmets verksamhet är det viktigt att bli medveten om elevernas val av lek. Detta för att kunna arbeta med en medveten genuspedagogik, där leken väljs utifrån intresse och inte kön. För att öka medvetenheten krävs det att fritidspedagogerna har kunskap om genus och vad genus innebär, så att de ska kunna bemöta pojkar och flickor på samma sätt oavsett kön. Vi tror precis som Eidevald (2009) skriver, att det finns en könsblindhet ute bland pedagogerna, men vi tror även att det kan vara så att det finns pedagoger som är medvetna, men inte är intresserade av att

förändra sitt förhållningssätt. De tycker att pojkar ska vara pojkar och flickor ska vara flickor. Detta i sin tur tror vi skapar problem ute i verksamheten, där eleverna inte får samma möjlighet att välja utifrån sitt eget intresse. Därför tror vi att det är viktigt att pedagogerna på fritidshemmen blir medvetna om denna könsblindhet, så att problematiken uppmärksammas och man arbetar för ett gemensamt förhållningssätt. Vi anser att bemötandet har en stor påverkan på eleverna och därför måste alla pedagoger regelbundet diskutera denna fråga.

I resultatet framkom också att alla tre fritidspedagoger ansåg att det fanns fördelar med att pojkar och flickor leker tillsammans. De tyckte att eleverna, i leken, kan se varandras olikheter och ta nytta av det i framtiden. Detta överensstämmer med Paulsson & Öhmans (1999) studie där de menar att en ökad kunskap hos pedagogerna om pojkars och flickors lek, är en förutsättning för att det ska ske en förändring angående förståelsen om könsroller i barnomsorgen. En av fritidspedagogerna ansåg att man reducerar stereotypa könsroller, när flickor och pojkar leker tillsammans. Öhman (1999) menar att olikheter i leken kan vara tydliga eller hårfina, det kan göra så att barnen får mer erfarenheter av varandra, men det kan även kvarhålla stereotypa könsroller. Vidare menar hon att detta kan bero på hur pedagogerna ser på den pedagogiska miljön och vilken barnsyn de har. Därför tror vi att vårt förhållningssätt mot eleverna är väldigt viktigt och som pedagoger har vi en viktig uppgift att fylla för de elever som till exempel, är ensam barn eller bara bor med ena vårdnadshavaren. En av fritidspedagogerna tyckte att vissa elever hade svårt att leka med det motsatta könet. Det var enligt hen mest pojkar som hade svårt med detta. Hen trodde att det kunde bero på att eleven inte hade någon direkt relation till det motsatta könet i form av syskon eller släkting. Vi är inte lika övertygade att det behöver vara så. Kanske är det de värderingar man har i hemmet som speglar sig i barnens svårigheter. Det kan kanske finnas en outtalad regel som säger att pojkar inte ska leka med flickor. Är detta en del av det som Hirdman (2001) kallar genusordning, där att det manliga värderas högre än det kvinnliga?

Hirdman (2001) anser att vi alla är med och skapar en genusordning, för det mesta helt omedvetet. Vår uppfostran speglar våra värderingar och samhället spelar också en stor roll i vår syn på kvinnligt och manligt. Vidare menar hon att skola och fritidshem är speglingar av samhället och de värderingar och mönster som finns i samhället, finns även hos pedagogerna. Eidevald (2009) menar att eftersom det inte går att fastställa någon tydlig skiljelinje mellan vad som är naturligt från födseln och vad som är skapat genom socialisation, är både kön och genus

sociala konstruktioner. Här skiljer sig meningarna åt, Hirdman (2001) menar att det som anses kvinnlig och manligt är en social konstruktion. Medan Eidevald (2009) menar att det både är biologiskt och en social konstruktion. Oavsett vilket som stämmer, anser vi att det är viktigt att utgå från individen och dess intresse i mötet med eleverna. Återigen återkommer vi till behovet av att ha medvetna pedagoger som hjälper sina elever, så att de får verktyg för att kunna leka med det motsatta könet.

I allmänna råd (2014, 33) skriver man att, "Det är viktigt att ge alla elever oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck lika stort utrymme i verksamheten samt att tillämpa ett normkritiskt arbetssätt när det gäller alla diskrimineringsgrunder".

Leken är en stor del av elevernas vardag på fritidshemmet, därför bör det vara naturligt att alla pedagoger tillämpar ett normkritiskt arbetssätt och aktivt motverkar de traditionella könsbundna valen eleverna gör, vilket även allmänna råd förespråkar. I våra intervjuer beskrev fritidspedagogerna hur de uppmuntrade eleverna att välja lek utifrån intresse och inte kön. En av fritidspedagogerna gav förslag på hur man kan vara en god förebild, och tyckte att man kan visa eleverna genom att man som pedagog själv deltar i lekar som anses vara könstereotypa. Detta för att visa att det är tillåtet att välja lek efter intresse och inte kön.

Alla fritidspedagogerna ansåg att det är viktigt att uppmuntra eleverna genom att själva vara goda förebilder. Även vi tycker att det är viktigt med goda förebilder som visar vägen för eleverna och visar dem att det är möjligt att välja vad man vill, oavsett om man är pojke eller flicka. En av fritidspedagogerna menade att man som pedagog hela tiden försöker tänka på elevernas val och att man har en vilja att utveckla verksamheten till att få eleverna att välja lekar utifrån intresse och inte kön. Vi tror att det måste till medvetna pedagoger som i sin verksamhet har ett genustänk i fokus när de arbetar, för att förändringen ska fortgå så att eleverna väljer lek enbart efter intresse. Lindqvist (1999) påpekar att pedagoger har en viktig roll i leken. De måste uppmuntra eleverna i leken och bygga upp lekmiljöer för att bryta de traditionella rollerna som annars kan uppstå. Detta kan göras genom att undvika att ha typiska flick- respektive pojkhörnor. Detta är något som vi tycker är viktigt för att skapa en neutral lekmiljö på fritidshemmen. Vår erfarenhet är att det dessvärre inte ser ut så, utan det är uppdelat i bygghörn och dockvrår, så omedvetet bibehåller man de könsbundna miljöerna. Detta tror vi kanske kan vara en av anledningarna till att eleverna delvis fortsätter att göra könsbundna val i sin lek. En bra början skulle kunna vara att titta på lekmiljöerna på det egna fritidshemmet och börja strukturera om där, om behov finns.

Med en medvetenhet om elevernas val av lekar, kan man börja reflektera över hur man själv tänker och agerar som pedagog. Det framgår även av Hirdman (2001) och Connell & Pearses (2015) genusteorier, att det inte bör finnas hinder för att förändra rådande genusmönster, för att bemöta pojkar och flickor på samma sätt oavsett kön.

I vårt resultat kan vi se att eleverna fortfarande väljer könsbundna lekar, men att det håller på att förändras och de intervjuade pedagogerna kunde se att eleverna väljer mer utefter intresse idag än de gjorde tidigare. Vi tror att om pedagogerna blir mer medvetna om genus i leken, och har ett normkritiskt arbetssätt, ökar möjligheterna att fler och fler elever väljer lekar efter intresse istället för könsbundna lekar.

Vår uppfattning är att genusarbetet på fritidshemmen bör uppmärksammas och diskuteras regelbundet för att få en förändrad syn på flickor och pojkar.

8. Sammanfattning

Denna studie syftar till att studera leken på fritidshemmet ur ett genusperspektiv. Hur talar fritidspedagogerna om vad flickor och pojkar gör när de leker? Hur talar fritidspedagoger om elevernas lek ur ett genusperspektiv? Hur talar fritidspedagogerna om hur de uppmuntrar eleverna att välja lekar, utifrån intresse istället för könsbundna lekar?

I studien presenteras forskning om fri lek, genus och skapandet av könsroller.

Studien har analyserats ur ett genusperspektiv där syftet varit att ta reda på hur fritidspedagoger talar om elevernas lek ur ett genusperspektiv och även hur fritidspedagogerna uppmuntrar eleverna att välja lekar utifrån intresse.

Under våra VFU perioder hösten 2015 har vi genomfört kvalitativa semistrukturerade intervjuer med tre fritidspedagoger där det framkommit hur fritidspedagogerna upplever elevernas val av lek ur ett genusperspektiv. Vår slutsats är att fritidspedagogerna ser att det fortfarande finns inrutade könsbundna val av lek, men de kan se en förändring i att eleverna numera väljer mer utifrån sitt eget intresse än tidigare.

Referenslista

- Aronsson, K. (u.å). Lektorier. I Nationalencyklopedin. Tillgänglig: Nationalencyklopedin. [2015-04-12]
- Björndal, Cato. R. (2013). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.
- Connell, R. & Pearse, R. (2015). *Om genus*. Göteborg: Daidalos.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare - Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss. Jönköping: Högskolan Jönköping.
- Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Diss. Göteborg: Göteborgs Univ.
- Henkel, K. (2006). *En jämställd förskola - teori och praktik*. Falun: jamstallt.se
- Hirdman, Y. (2001). *Genus - om det stabila föränderliga former*. Stockholm: Liber.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Lillemyr, O-F. (1999). *Lek - upplevelse - lärande*. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Olausson, A. (2012). *Att göra sig gällande. Mångfald i förskolebarns kamratkulturer*. Umeå: Umeå universitet.
<http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:483605/FULLTEXT01.pdf>
- Paulsson, I & Öhman, M. (1999). Flicklek – pojklek – samlek? I Skolverket (Red.), *Olika på lika villkor. En antologi om jämställdhet i förskolan*. Stockholm:Liber. ss109 -119.
- Regeringskansliet. *Jämställdhet i förskolan - metoder och möjligheter*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2014). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Fritidshem*. Stockholm: Elanders Sverige.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lgr 11*. Västerås: Edita.
- Svaleryd, K. (2010). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wedin, E - K. (2014). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Öhman, M. (1999). Får pojkar och flickor samma chans – i leken? I Skolverket (Red.), *Olika på lika villkor. En antologi om jämställdhet i förskolan*. Stockholm: Liber. ss 105-109.

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Madelene Scharnell och Krister Stjernqvist och studerar till grundskollärare med inriktning fritidshem på högskolan i Kristianstad. Under höstterminen 2015 kommer vi att genomföra vårt examensarbete, där vårt syfte är att studera leken på fritidshem ur ett genusperspektiv. För ett par veckor sedan tog vi kontakt med er och informerade er om vårt arbete och vår önskan om ert deltagande i studien. Vi skulle gärna vilja ta del av er fritidspedagogers tankar och åsikter kring detta i en intervjustudie. Vi undra om ni skulle vilja delta i denna studie som kommer att ske mellan v 41 – 43 och varje intervju beräknas ta ca: 20 – 30 minuter. Intervjuerna kommer att genomföras på er arbetsplats och vi kommer att använda oss av ljudinspelning som ett hjälpmedel under intervjuerna.

Vi kommer varken använda ert namn eller fritidshemmets i vårt arbete. Det är naturligtvis frivilligt att delta och ni kan närsomhelst avbryta er medverkan.

Vi hör av oss i god tid angående er medverkan och kommer då överens om en lämplig tid för intervjun. Om ni har några funderingar så hör gärna av er.

Madeleine Scharnell eller Krister Stjernqvist på telefonnummer 0418 – 47 52 67.

Med vänliga hälsningar

Madeleine och Krister

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Madelene Scharnell och Krister Stjernqvist och studerar till grundskollärare med inriktning fritidshem på högskolan i Kristianstad. Under höstterminen 2015 kommer vi att genomföra vårt examensarbete, där vårt syfte är att studera leken på fritidshem ur ett genusperspektiv. Vi skulle gärna vilja ha ert samtycke till att genomföra observationer på fritidshemmet, där ert barn kan förekomma. Observationerna kommer att genomföras mellan v 40 – 43.

Vi kommer varken att använda barnets namn eller fritidshemmets namn i vårt arbete. Det är naturligtvis frivilligt att delta i studien. Vänligen fyll i nedanstående talong och markera med ett kryss om ni godkänner deltagandet eller inte. Lämna talongen åter till fritidshemmet snarast.

Om ni har några funderingar så hör gärna av er till oss.

Madeleine Scharnell eller Krister Stjernqvist på telefonnummer 0418 – 47 52 67.

Med vänliga hälsningar

Madeleine och Krister

Jag har läst ovanstående information och ger mitt samtycke till att mitt barn deltar i observation på fritidshemmet i forskningssyfte.

Ja_____

Nej_____

Vårdnadshavare

Vårdnadshavare

Inledande frågor

1. Vart utbildade du dig till fritidspedagog?
2. Hur länge har du arbetat som fritidspedagog på din nuvarande arbetsplats?
3. Vad är det bästa med att vara fritidspedagog?

Frågor

4. Vad tänker du på när du hör uttrycket fri lek?
5. Vad tänker du på när du hör uttrycket genus?
6. Vad väljer pojkar respektive flickor för lekar?
7. Vilka fördelar, respektive nackdelar finns det att flickor och pojkar leker tillsammans?
8. Hur brukar du som pedagog uppmuntra eleverna att välja lekar, utifrån intresse istället för könsbundna lekar?
9. Hur kan du utveckla för eleverna i leken, sett ur ett genusperspektiv?